

IV Forum IED, konkluzje BAT, MCP

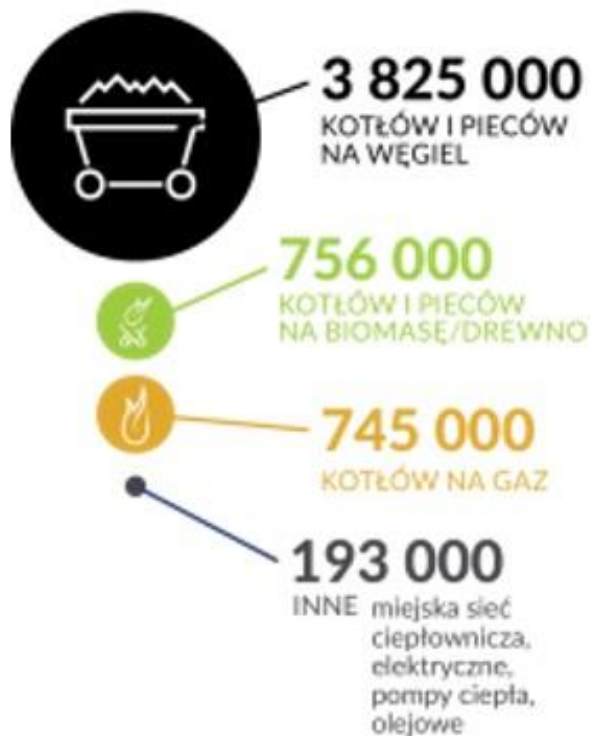
Ograniczanie emisji przemysłowych w myśl ochrony środowiska
– konieczność czy podążanie za zmieniającym się prawem.

Mieczysław Kobylarz

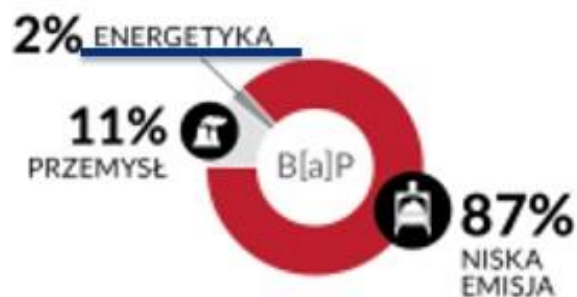
1. Zanieczyszczenie powietrza
2. Działania Enea Elektrownia Połaniec S.A. w kierunku zmniejszenia oddziaływania na środowisko
3. Dostosowanie Enea Elektrownia Połaniec S.A. do obowiązującego prawa ochrony środowiska
4. Jaka przyszłość?

Niska emisja: główne źródło zanieczyszczenia powietrza w Polsce.

W Polsce działa:

Główne źródła emisji pyłu i rakotwórczego benzo[a]pirenu

* Opad zanieczyszczeń z Elektrowni to **zasięg powyżej 30 km**

H_2O , CO_2 , CO , SO_x , No_x ,

PM 10, PM 2,5

ELEKTROWNIA NIE NOTUJE PRZEKROCZEŃ DOPUSZCZALNYCH NORM W ZAKRESIE EMISJI I Z WYPRZEDZENIEM DOSTOSOWUJE SIĘ DO WYMAGAŃ PRAWNYCH W TYM ZAKRESIE. !

* Zanieczyszczenia z domowego komina opadają w promieniu 10 –krotności jego wysokości, czyli na Twój dom i najbliższe otoczenie.

Hg, HF, Cd, No_2 ,
Zn, No, HCl, Cu, Cr, SO_2
PM 10, PM 2,5

N_2 , Co, CO_2 ,
HC, No_x

ENERGETYKA

NISKA EMISJA

TRANSPORT

0 km

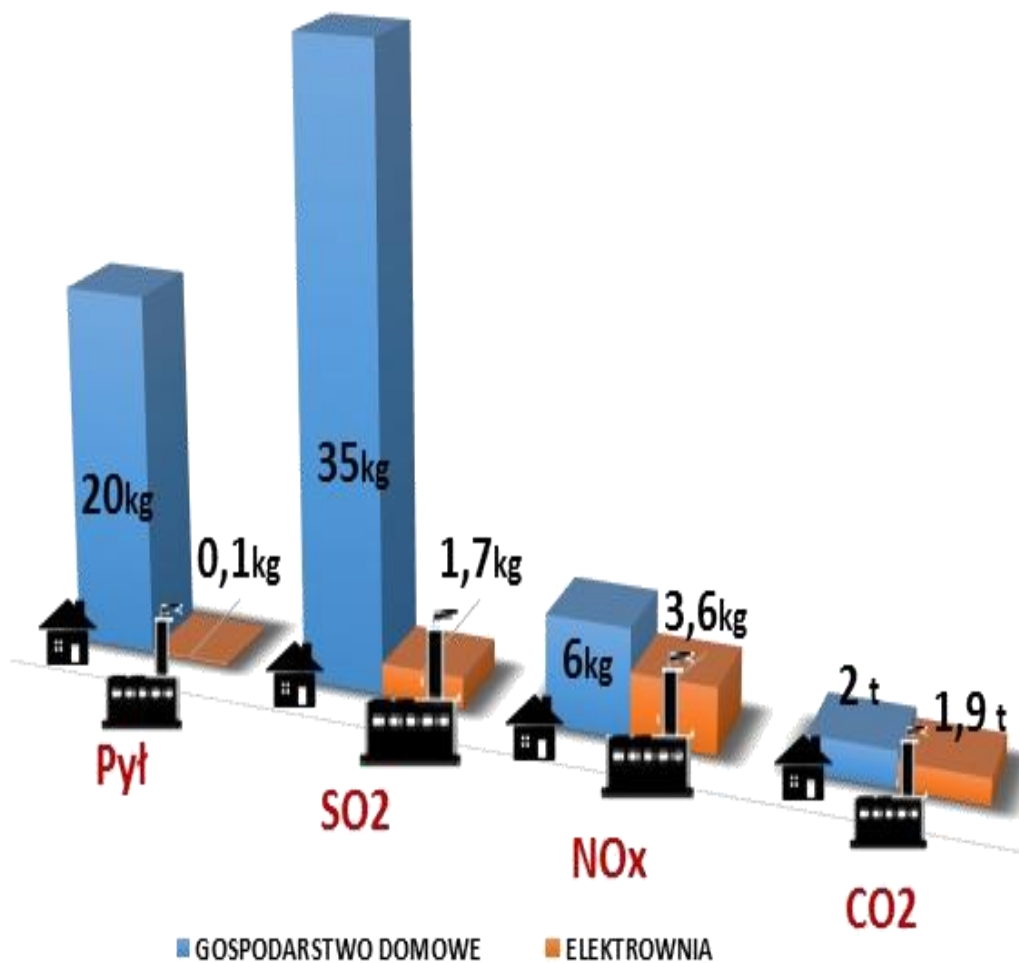
10 km

15 km

20 km

30 km

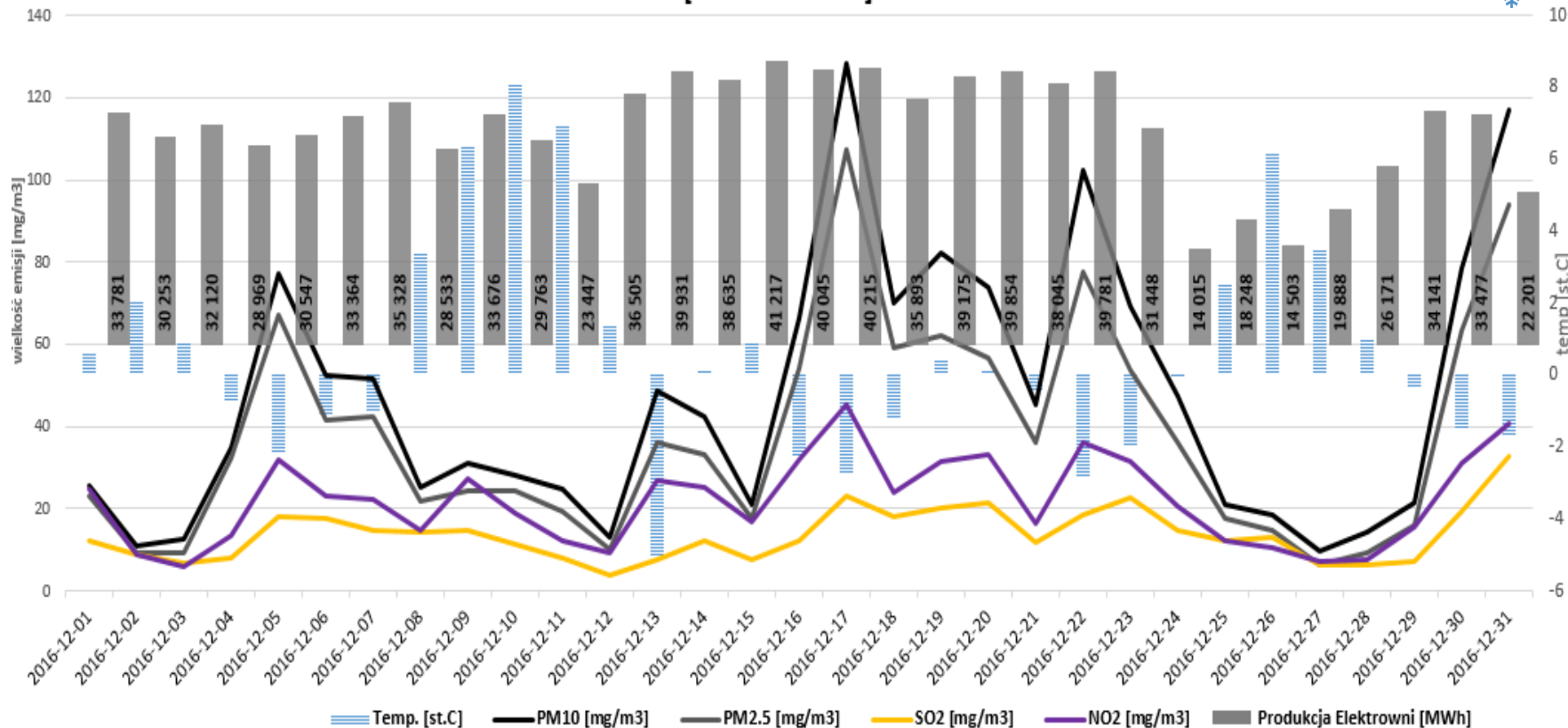
PORÓWNANIE ŚREDNIEJ EMISJI ZE SPALENIA 1 TONY WĘGLA

Niezaprzeczalne dane!

Wielkość emisji zanieczyszczeń, a średnie temperatury powietrza
[Grudzień 2016]

ZIMA

Komentarz:

- Wysoka produkcja Elektrowni przez cały miesiąc Grudzień
- Zauważalne **PRZEKROCZENIA EMISJI** w dniach, kiedy **TEMPERATURA POWIETRZA SPADA PONIŻEJ ZERA**
- Brak związku wielkości wolumenu produkcji z ilością emisji.

* Wykres sporządzono na podstawie bazy danych pomiarów zaczerpniętych ze stacji pomiarowej jakości powietrza miasta Połaniec przy ulicy Ruszczańskiej
źródło : Strona internetowa WIOŚ _ Kielce

Skutki zanieczyszczenia powietrza

- Wg WHO zanieczyszczenie powietrza odpowiada za 30% powstania nowotworów
- Wg WHO smog na świecie rocznie zabija około 3 mln osób, w Polsce nawet do 45 tys. Osób
- W najbardziej zanieczyszczonych miejscowościach w Polsce oddychanie przeciętnie przez 2 godziny dziennie zanieczyszczonym powietrzem równa się 12 wypalonym papierosom (www.krkowskialarmsmogowy.pl/smog)

Od 2017 roku Elektrownia Połaniec jest częścią jednej z największych grup surowcowo-energetycznych w Polsce

W ramach Enei tworzymy obszar wydobywczo-wytwórczy Kozienice-Bogdanka-Połaniec

- Elektrownia Kozienice
- Elektrownia Połaniec
- Elektrociepłownia Białostok, MEC Piła, PEC Oborniki, PEC Zachód, MPEC Białostok
- Farmy wiatrowe: Bardy, Darżyno, Baczyna
- 21 hydroelektrowni
- Elektrownie Gazowe: Gorzesław, Liszkowo
- Sieć dystrybucji Enea Operator
- Lubelskie Zagłębie Węglowe

Enea Elektrownia Połaniec

5MLN

zasilanych gospodarstw domowych

6%

krajowej produkcji energii elektrycznej

4

co do wielkości elektrownia w Polsce

wdrożony Zintegrowany System Zarządzania

**7 bloków węglowych
1657 MW**

**Zielony Blok
225 MW**

**1882 MW
MOC BRUTTO**

Enea Elektrownia Połaniec

Bloki 1-7

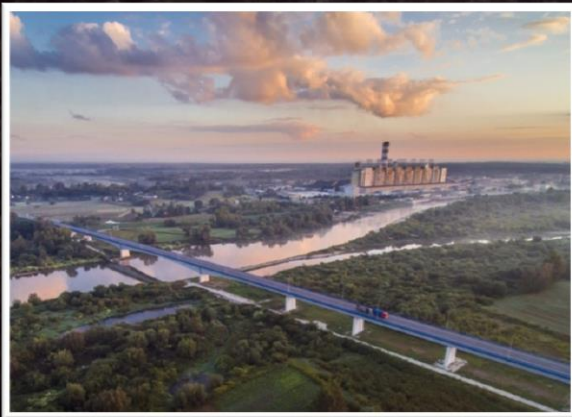
Zielony Blok

IOS

Plac biomasy

Pobór wody

Zrzut wody

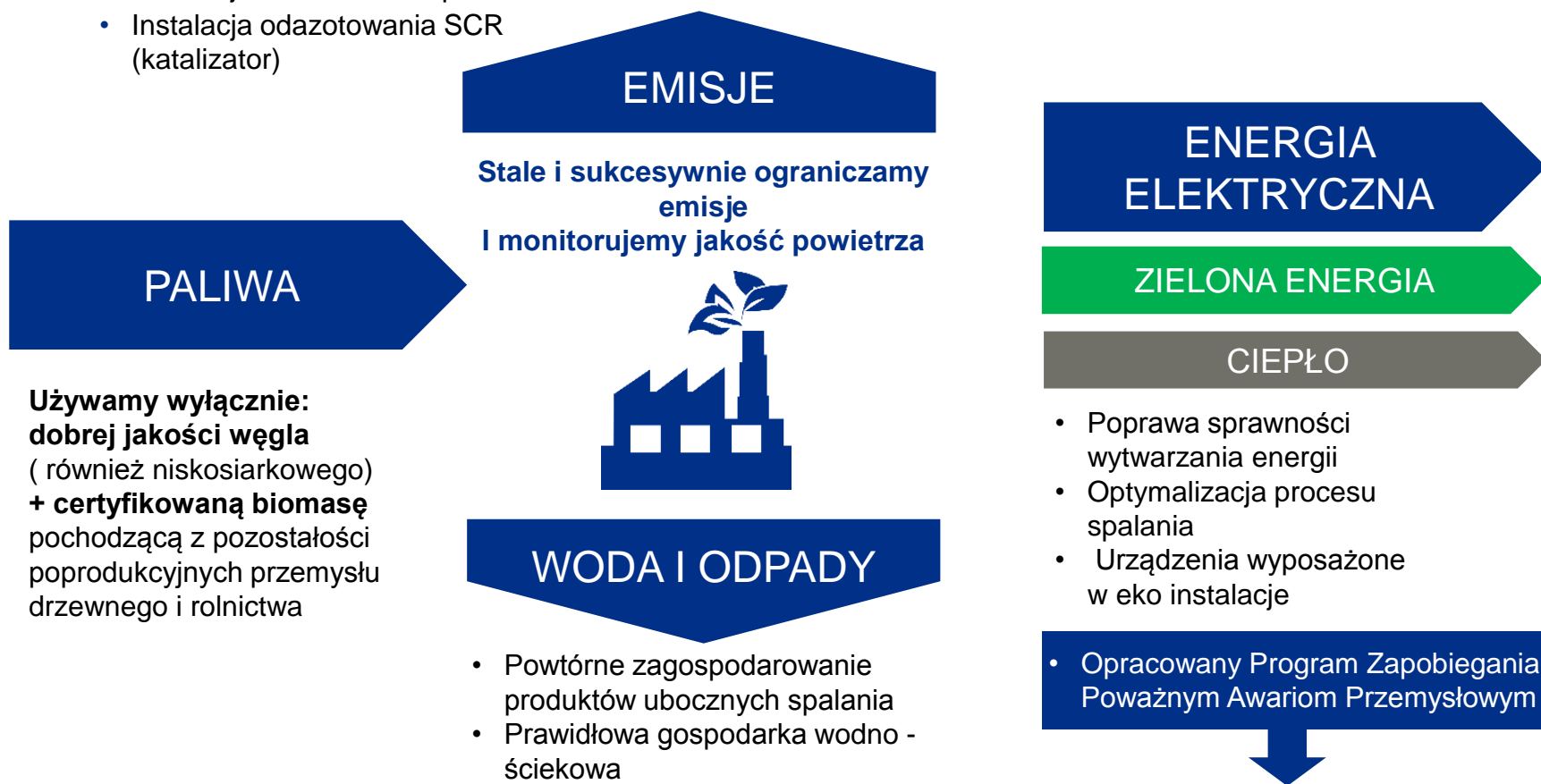
Produkujemy energię w zgodzie ze środowiskiem

Eko instalacje do oczyszczania spalin i ograniczania emisji:

- Elektrofiltry
- Instalacja odsiarczania spalin
- Instalacja odazotowania SCR (katalizator)

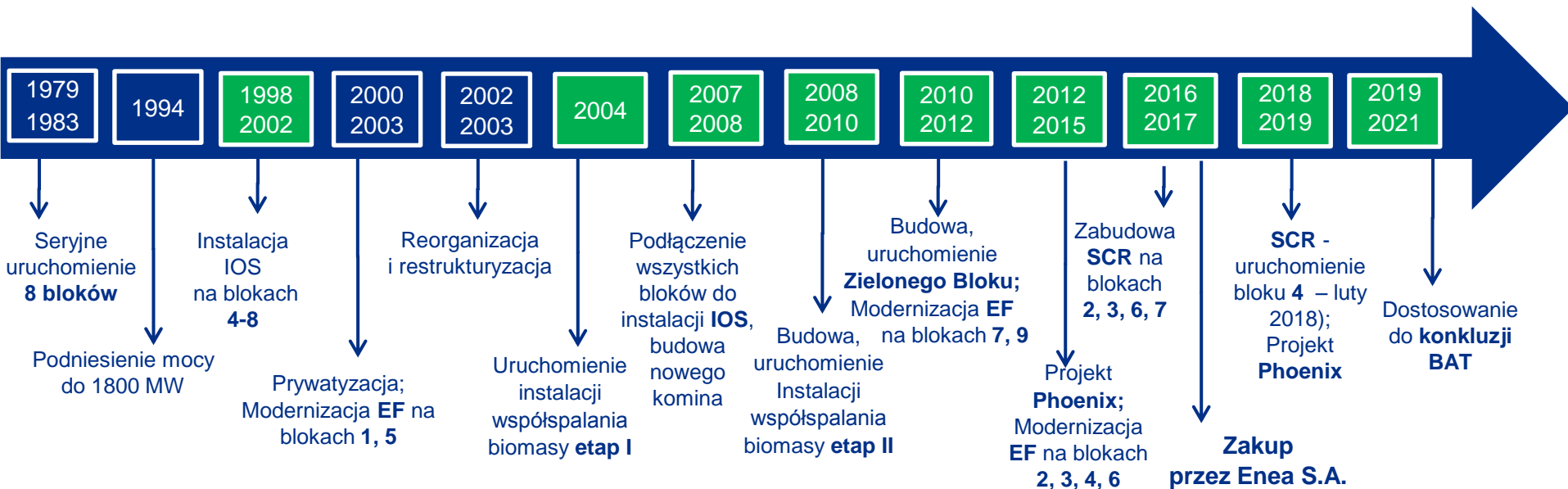
Stály monitoring jakości powietrza („Pióry”, stacja monitoringu na terenie miasta Połaniec)

Za pośrednictwem strony internetowej spółki www.enea-polaniec.pl do publicznej wiadomości podana została informacja o sposobach ostrzegania i postępowania społeczeństwa na wypadek wystąpienia poważnej awarii przemysłowej na terenie Elektrowni

Działalność prośrodowiskowa w historii Enea Elektrownia Połaniec

Innowacje redukujące wpływ wytwarzania energii na środowisko

SPALANIE BIOMASY

- Uzyskanie energii z biomasy to oszczędność nośników energii pierwotnej
- Zmniejszenie emisji
- Zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii
- Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego poprzez dywersyfikację źródeł energii
- Ograniczenie szkód związanych z wydobyciem paliw konwencjonalnych

ZIELONY BLOK 1.2 mld zł

- Zielony Blok został światową premierą dedykowanego kotła fluidalnego o mocy 447MWt opalanego w 100% biomasą w proporcjach: 20% Agro, i 80% leśna
- **Nie opracowano wcześniej technologii dla takiego rodzaju mieszaniny biomasy**
- Z technicznego punktu widzenia kocioł z fluidalnym złożem cyrkulacyjnym (CFB) zapewnia najlepsze wydajności ze znaczącą redukcją emisji do atmosfery

PHOENIX 1.1 mld zł

- Podniesienie ekonomiki i niezawodności Elektrowni (wzrost mocy bloków z 225 na 242 MW)
- Przedłużenie żywotności Elektrowni o kolejne 20 lat
- Dostosowanie parametrów emisyjnych do przyszłych regulacji środowiskowych
- Obniżenie emisji CO₂

Projekt Phoenix jako przykład działań kompleksowych

Przesłanki przygotowania projektu Phoenix:

- Obniżająca się dyspozycyjność bloków spowodowana dużą awaryjnością.
- Przemijająca żywotność podstawowych urządzeń wytwórczych.
- Niska sprawność wytwórcza w stosunku do innych konkurentów na rynku.
- Przyszłość tylko dla najmocniejszych wytwórców na rynku - przewidywana coraz większa konkurencyjność rynkowa (budowa nowych elektrowni, farm wiatrowych, nadwyżki mocy w systemie).
- Przedłużenie życia Elektrowni.
- Zwiększenie niezawodności i elastyczności wytwarzania.
- Przyszłe restrykcyjne ograniczenia emisyjne.

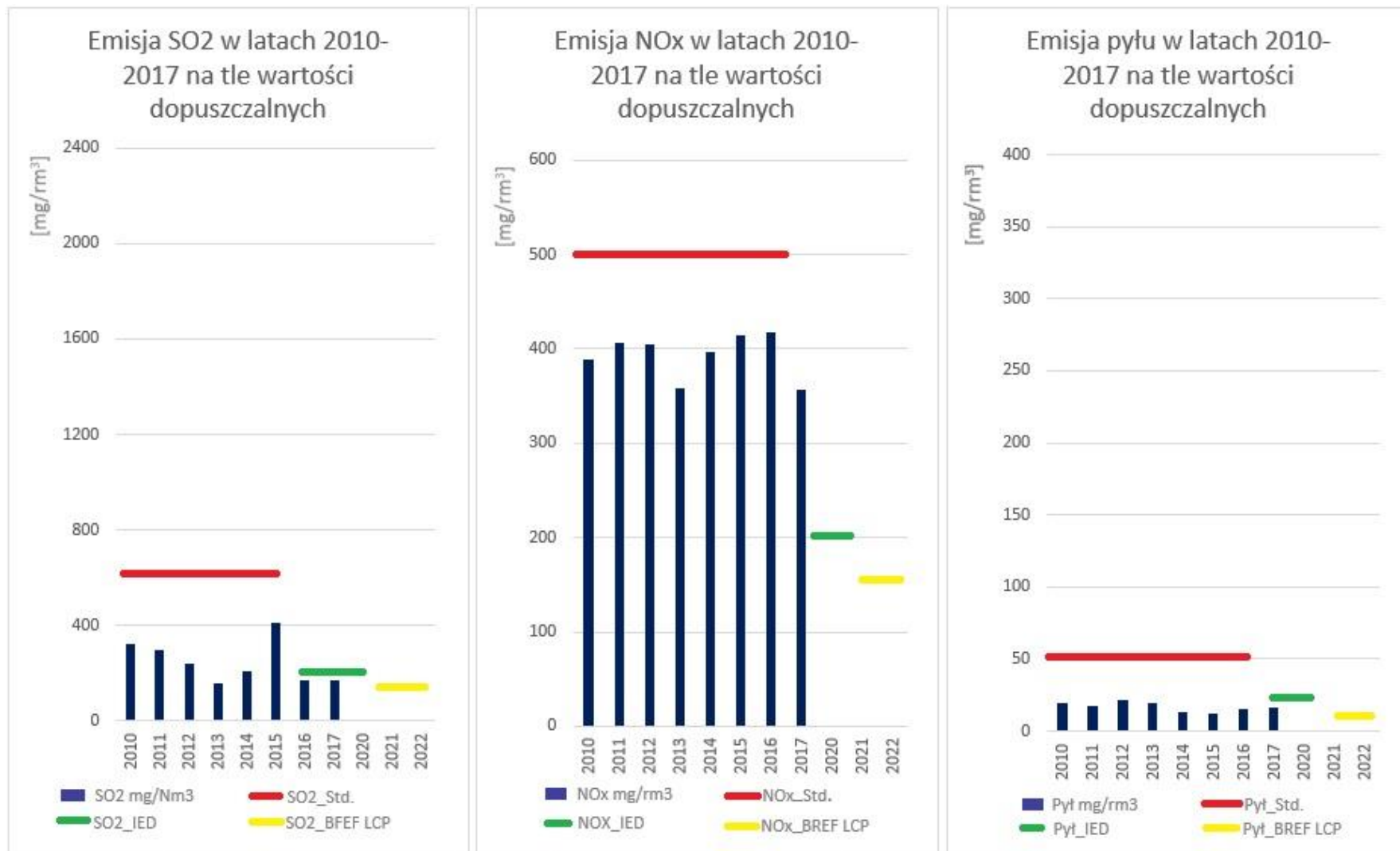

Cel projektu:

- Podniesienie ekonomiki i niezawodności pracy Elektrowni
- Przedłużenie żywotności Elektrowni o kolejne 20 lat
- **Dostosowanie parametrów emisyjnych do przyszłych regulacji środowiskowych**

Emisje na tle wartości dopuszczalnych – historycznych i przyszłych

Wymagania dotyczące emisji do powietrza

Węgiel - Emisje do powietrza				
Substancja	Std. IED*		Std. kBAT** (średnioroczne)	
	SOx	200	mg/Nm ³	130
NOx	200	mg/Nm ³	150	mg/Nm ³
Pył	20	mg/Nm ³	8	mg/Nm ³
HCl	Brak	mg/Nm ³	7	mg/Nm ³
HF	Brak	mg/Nm ³	7	mg/Nm ³
NH ₃	Brak	mg/Nm ³	10	mg/Nm ³
Hg	Brak	µg/Nm ³	4	µg/Nm ³
CO*	Brak	mg/Nm ³	100	mg/Nm ³

Biomasa - Emisje do powietrza				
Substancja	Std. IED		Std. kBAT (średnioroczne)	
	SOx	200	mg/Nm ³	50
NOx	200	mg/Nm ³	160	mg/Nm ³
Pył	20	mg/Nm ³	10	mg/Nm ³
HCl	Brak	mg/Nm ³	5	mg/Nm ³
HF	Brak	mg/Nm ³	<1	mg/Nm ³
NH ₃	Brak	mg/Nm ³	10	mg/Nm ³
Hg	Brak	µg/Nm ³	5	µg/Nm ³
CO*	Brak	mg/Nm ³	80	mg/Nm ³

* Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/75/UE z dnia 24 listopada 2010 r. w sprawie emisji przemysłowych (zintegrowane zapobieganie zanieczyszczeniom i ich kontrola), (Dz.U.E.L.2017.334.17)

** DECYZJA WYKONAWCZA KOMISJI (UE) 2017/1442 z dnia 31 lipca 2017 r. ustanawiająca konkluzje dotyczące najlepszych dostępnych technik (BAT) w odniesieniu do dużych obiektów energetycznego spalania zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/75/UE (Dz.U.U.E.L.2017.212.1)

Wymagania dotyczące emisji do wód

Ścieki z IOS - Emisje do wody					
Substancja	Obecne uwarunkowania*		Std. kBAT** (średniodobowe)		
Całkowity węgiel organiczny (TOC)	30	mg/l	20 ÷ 50	mg/l	
Chemiczne zapotrzebowanie na tlen (COD)	125	mg/l	60 ÷ 150	mg/l	
Zawiesina ogólna (TSS)	35	mg/l	10 ÷ 30	mg/l	
Fluorki (F ⁻)	25	mg/l	10 ÷ 25	mg/l	
Siarczany (SO ₄ ²⁻)	500 (1500 - suma chlorków i siarczanów)	mg/l	1300 ÷ 2000	mg/l	
Siarczki (S ²⁻), łatwo rozpuszczalne	0,2	mg/l	0,1 ÷ 0,2	mg/l	
Siarczyny (SO ₃ ²⁻)	1	mg/l	1 ÷ 20	mg/l	
Metale i metaloidy	As	0,1	mg/l	0,01 ÷ 0,05	mg/l
	Cd	0,4	mg/l	0,002 ÷ 0,005	mg/l
	Cr	0,5	mg/l	0,01 ÷ 0,05	mg/l
	Cu	0,5	mg/l	0,01 ÷ 0,05	mg/l
	Hg	0,06	mg/l	0,0002 ÷ 0,003	mg/l
	Ni	0,5	mg/l	0,01 ÷ 0,05	mg/l
	Pb	0,5	mg/l	0,01 ÷ 0,02	mg/l
	Zn	2	mg/l	0,05 ÷ 0,20	mg/l

* Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 listopada 2014 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. z 2014 r. poz. 1800)

** DECYZJA WYKONAWCZA KOMISJI (UE) 2017/1442 z dnia 31 lipca 2017 r. ustanawiająca konkluzje dotyczące najlepszych dostępnych technik (BAT) w odniesieniu do dużych obiektów energetycznego spalania zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/75/UE (Dz.U.UE.L.2017.212.1)

Projekt dyrektywy w sprawie ograniczenia emisji niektórych zanieczyszczeń do powietrza ze średnich obiektów energetycznego spalania

- Podstawowe wymagania dla źródeł istniejących

1. Dopuszczalne wielkości emisji (mg/Nm³) dla średnich obiektów energetycznego spalania innych niż silniki i turbiny gazowe

Zanieczyszczenie	Biomasa stała	Inne paliwa stałe	Paliwa ciekłe inne niż ciężki olej opałowy	Ciężki olej opałowy	Gaz ziemny	Paliwa gazowe inne niż gaz ziemny
SO ₂	200	400	170	350	-	35
NO _x	650	650	200	650	200	250
Cząstki stałe	30 ⁽¹⁾	30	30	30	-	-

2. Dopuszczalne wielkości emisji (mg/Nm³) dla silników i turbin gazowych

Zanieczyszczenie	Rodzaj instalacji	Paliwa ciekłe	Gaz ziemny	Paliwa gazowe inne niż gaz ziemny
SO ₂	Silniki i turbiny gazowe	60	-	15
NO _x	Silniki	190 ⁽¹⁾	190 ⁽²⁾	190 ⁽²⁾
	Turbiny gazowe ⁽³⁾	200	150	200
Cząstki stałe	Silniki i turbiny gazowe	10	-	-

(1) 1850 mg/Nm³ w następujących przypadkach:

- (i) Dla silników Diesla, których budowę rozpoczęto przed dniem 18 maja 2006r.;
- (ii) Dla silników dwupaliwowych w trybie paliwa ciekłego.

(2) 380 mg/Nm³ dla silników dwupaliwowych w trybie paliwa gazowego.

(3) Dopuszczalne wielkości emisji mają zastosowanie jedynie powyżej 70% obciążenia.

- obiekty istniejące >5 ÷ 50 MWt od 1 stycznia 2025r.,

- obiekty istniejące >5 ÷ 50 MWt od 1 stycznia 2030r.,

- Nie dotyczy obiektów pracujących do 500 godzin/rok. Wtedy standard emisji pyłu wynosi 200 mg/Nm³

Projekt dyrektywy w sprawie ograniczenia emisji niektórych zanieczyszczeń do powietrza ze średnich obiektów energetycznego spalania

- Podstawowe wymagania dla źródeł istniejących z polskimi przepisami

Substancja	Biomasa	Inne paliwa stałe	Paliwa płynne inne niż olej ciężki	Ciężki olej	Gaz ziemny	Paliwa gazowe inne niż gaz ziemny
Projekt dyrektywy MCP – źródła istniejące						
SO ₂	200	400	170	350	-	35
NO _x	650	650	200	650	200	250
Pył	30 (45 dla mocy ≤5MWt)	30	30	30	-	-
Rozporządzenie w sprawie standardów emisyjnych z instalacji – źródła istniejące						
SO ₂	800	1500(1300)	1700(850)	1700(850)	35	600-800
NO _x	400	400	450(400)	450(400)	300 (150)	300 (150)
Pył	100 (200 dla mocy 5 ≤MWt)	100 (200 dla mocy 5 ≤MWt)	50	50	5	5-50

- Konieczność ograniczenia spalanych rodzajów biomasy do niskosiarkowej
- Konieczność odsiarczania spalin przy spalaniu węgla kamiennego
- Zastosowanie elektrofiltrów lub filtrów tkaninowych + ewentualnie mokrych płuczek jako drugiego stopnia odpylania,
- Spalanie oleju lekkiego o zawartości siarki < 0,1 % i palniki niskoemisyjne w kotłach olejowych

Działania na najbliższe lata 2018-2023

Przed podjęciem stosownych działań dostosowawczych dla spełnienia wymogów konkluzji BAT stoimy przed koniecznością wykonania analiz techniczno–ekonomicznych, które pomogą w podjęciu właściwych decyzji co do dalszej eksploatacji jednostek energetycznych.

Dostosowanie EEP do zmieniającego się prawa w zakresie ochrony środowiska:

1. Konkluzji BAT w zakresie:

- SO_x,
- NO_x,
- Pył,
- Hg,
- HCl,
- HF,
- ścieki,

2. W zakresie prawnym:

- opomiarowanie poboru i zrzutu wody chłodzącej zgodnie z ustawą *Prawo o miarach z dnia 11 maja 2001 r.* *
- opłaty za usługi wodne w okresie przejściowym
- problem z interpretacją art. 31 ustawy *Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 r.* **
- zastąpienie bloku węglowego będącego w derogacji na blok z innym paliwem

---

* Prawo o miarach z dnia 11 maja 2001 r. (Dz. U. z 2016 r. poz. 884, 1948, z 2017 r. poz. 976)

** Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 1566, 2180)

Działania na najbliższe lata 2018-2023

Art. 31.

1. Dopuszcza się korzystanie z każdej wody w rozmiarze i w czasie wynikających z konieczności:
  - 2) zapobieżenia poważnemu i nagłemu niebezpieczeństwu grożącemu życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu znacznej wartości, którego w inny sposób nie można uniknąć.
2. W sytuacjach nadzwyczajnych, o których mowa w ustawie z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (...), wojewoda może, w drodze aktu prawa miejscowego, określić rozmiar i czas korzystania z każdej wody na potrzeby, o których mowa w ust. 1.
4. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 i 2, oraz w czasie suszy lub niskiego stanu wód **nie ponosi się opłaty podwyższonej**, o której mowa w art. 280 pkt 2.

Art. 280.

Opłatę podwyższoną ponosi się w razie:

2) korzystania z usług wodnych polegających na:

a) poborze wód podziemnych lub wód powierzchniowych,

b) wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi

– **z przekroczeniem warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym.**

Art. 488.

W ustawie (...) Prawo energetyczne (...) w art. 11d po ust. 4 dodaje się ust. 4a w brzmieniu:

„4a. **Operator** systemu przesyłowego elektroenergetycznego lub systemu połączonego elektroenergetycznego **pokrywa koszty opłaty podwyższonej, o której mowa w art. 280 pkt 2 ustawy (...) – Prawo wodne (...), poniesione przez przedsiębiorstwa energetyczne zajmujące się wytwarzaniem energii elektrycznej lub ciepła w związku z działaniami, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 3.**”

Prawo energetyczne Art. 11d.

1. *W sytuacji wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej w następstwie zdarzeń, o których mowa w art. 11c ust. 1, operator systemu przesyłowego elektroenergetycznego lub systemu połączonego elektro-energetycznego podejmuje w szczególności następujące działania:*

1) *wydaje wytwórcy polecenia uruchomienia, odstawienia, zmiany obciążenia lub odłączenia od sieci jednostki wytwórczej centralnie dysponowanej;*

1. Opłata podwyższona jest ponoszona, czy nie jest ponoszona?

2. Kto ponosi odpowiedzialność za szkody powstałe w wyniku przekroczenia warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym?

* Prawo o miarach z dnia 11 maja 2001 r. (Dz. U. z 2016 r. poz. 884, 1948, z 2017 r. poz. 976)

** Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 1566, 2180)

Działania na najbliższe lata 2018-2023

Dostosowanie do coraz ostrzejszych norm środowiskowych jest koniecznością jeśli myślimy o dalszej eksploatacji jednostek wytwórczych.

Biorąc jednak pod uwagę koszty dostosowania do wymogów środowiskowych należy zadać kilka podstawowych pytań:

- **czego oczekujemy,**
- **jaki ma być dalszy okres eksploatacji,**
- **co należy zrobić,**
- **jak to należy zrobić,**
- **czy dysponujemy odpowiednimi środkami,**
- **czy nam się to opłaca?**

Musimy przy tym pamiętać, że jeżeli podejmiemy decyzję o dostosowaniu swoich jednostek do konkluzji BAT musimy również wziąć pod uwagę stronę techniczną i efektywność wytwarzania.

Celem modernizacji bloków powinno być:

- **dostosowanie do konkluzji BAT,**
- **wydłużenie ich żywotności o co najmniej 10-15 lat,**
- **poprawa dyspozycyjności o 5 pkt %,**
- **poprawa sprawności 1-1,5 pkt %,**
- **poprawa elastyczności ich pracy ,**
- **dostosowanie do częstych rozruchów,**
- **efektywność finansowa.**

Wszystkie te cele powinny być osiągnięte łącznie, w przeciwnym razie będą to działania w celu osiągnięcia tylko efektu prawnego /ekologicznego.

Działania na najbliższe lata 2018-2023

Na dzień dzisiejszy wydaję się, że modernizacja bloków 200 MW jest racjonalna i zarazem konieczna pod warunkiem jednoczesnego spełnienia wyżej wymienionych celów.

Koszty dostosowania (wg Ernest&Yang – materiały z Sympozjum TGPE) bloków energetycznych do konkluzji BAT są następujące:

Capex:

- w zależności od przyjętej technologii: odpylanie 20-150 tys zł/MWt, odsiarczanie 70-270 tys. zł/MWt odazotowanie 8-110 tys zł MWt, redukcja rtęci 7-10 tys zł/MWt;

Koszty operacyjne stałe:

- pył 0,6-1,0 tys zł MWt/rok, odsiarczanie 5,0-19,6 tys zł/MWt/rok, odazotowanie 0,5-1,8 tys zł/MWt/rok, redukcja rtęci 0,7-1,0 tys zł/MWt/rok;

Koszty zmienne:

- odpylanie 0,07-0,4 zł/MWh, odsiarczanie 0,2-3,7 zł/MWh, odazotowanie 0,1-0,8 zł/MWh, redukcja rtęci 1,5-2,7zł/MWh.

Przeprowadzona pełna analiza wskaże, które z poniższych działań należy podjąć:

1. Pełne dostosowanie się do obowiązującego prawa w sposób kompleksowy modernizując jednostki wytwórcze,
2. Skorzystanie z możliwych odstępstw prawnych,
3. Wykorzystanie z paliw alternatywnych dostępnych na rynku,
4. Likwidacja jednostki z zachowaniem zasad obowiązującego prawa.

Wewnętrzna

- Konkursy wiedzy o ochronie środowiska dla pracowników Elektrowni
- Szkolenia z zakresu ochrony środowiska dla pracowników Elektrowni
- Szkolenia z zakresu ochrony środowiska dla pracowników Spółek pracujących na terenie Elektrowni

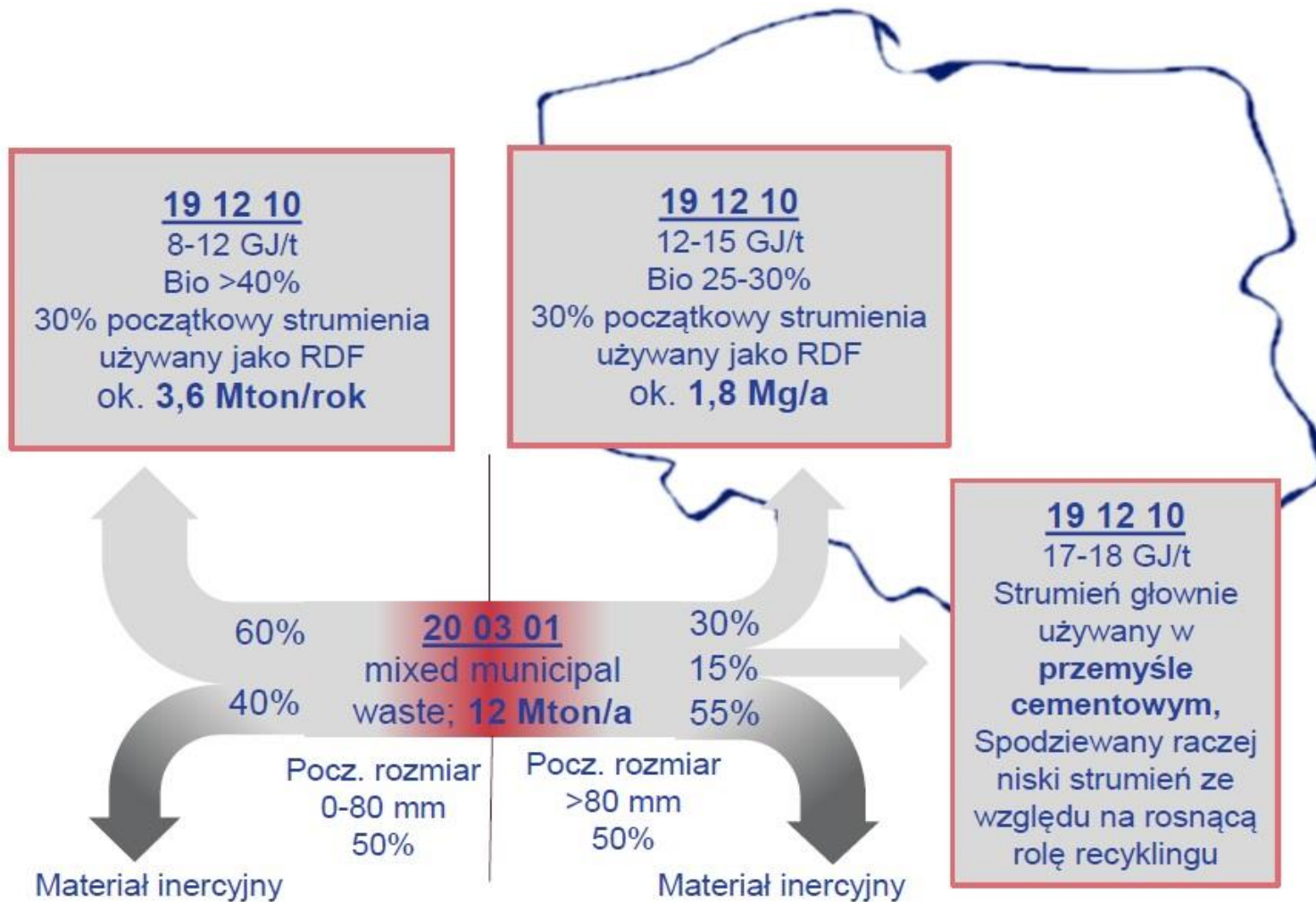

Zewnętrzna

- Konkurs plastyczny dla uczniów Szkół Podstawowych w Połańcu, Gawłuszowicach i Borowej w roku 2017 – „Elektrownia dla środowiska- środowisko dla Elektrowni”
- Lekcja przyrody nad Wisłą
- Spotkania z przedstawicielami lokalnych władz
- Zarybianie rzeki Wisły

A może prąd z paliw alternatywnych?

Jaka przyszłość?

- Ciągłe modernizacje starych bloków węglowych? Do kiedy?
- Zgazowanie węgla?
- Może więcej gazu, ale skąd? Który? Koszty?
- Paliwa alternatywne? A co z obiegiem zamkniętym odpadów?
- OZE ale co z regulacją systemu elektroenergetycznego?
- Import energii?

IV Forum IED, konkluzje BAT, MCP

Ograniczanie emisji przemysłowych w myśl ochrony środowiska
– konieczność czy podążanie za zmieniającym się prawem.

Mieczysław Kobylarz